Scris de Ninel Ganea
Vineri, 14 Octombrie 2016 00:16

Poate că mulți s-ar fi așteptat să dureze ceva mai mult până când comunismul să-și facă revenirea în forță. Dar nu a fost cazul. La nici măcar 30 de ani de la îngroparea sa oficială, stafia bântuie din nou lumea toată, chiar dacă a abandonat numele consacrat.

Pentru o cultură a pr-ului, cum este cea în care ne scăldăm de un secol, nu a fost dificil să găsească etichete mai curate, mai albe și mai atrăgătoare pentru bocancul care apasă pe capetele oamenilor. Nu avem (încă) lagăre și (mai) există libertăți importante de apărat. Însă cât privește intelighenția, lumea bună, media și vedetele artistice, cele care dau tonul, cazul este în bună măsură tranșant. Suntem condamnații unui viitor de aur.

Ce va urma putem deduce oarecum lesne din exemplul Rusiei pre și post revoluționare, pentru că nicăieri, nu cred să fi existat un asemenea avânt și talent artistic pus în slujba unei cauze negre. Astăzi, prin comparație, aproape că nu mai avem deloc talente, ci doar nevrotici și psihopați ridicoli, dar lipsurile le sunt compensate din abundență de febra comunismului. Însă

atunci ca și acum focul s-a aprins în universități, prin coruperea completă a educației, iar limbile sale nu i-au cruțat pe cei care l-au pornit.

Zamyatin, de pildă, nu spune mare lucru astăzi, chiar dacă a inspirat 1984 și Minunata Lume Nouă, dar în anii ’20, conform lui Soljenițîn, autorul lui “Noi”, era liderul scriitorilor ruși. Traseul său biografic a fost oarecum cel clasic pentru un revoluționar sovietic: de pe băncile facultății direct pe străzile revoluției, acolo unde a avut privilegiul să se împrietenească și cu Chapaev. Cum focul din capul său nu dădea semne că se va domoli nici măcar după triumful bolșevic, comuniștii mai practici l-au băgat la pușcărie, fără mari scrupule artistice sau morale. Pe vremea țarismului, Zamyatin fusese trimis să își tempereze elanul revoltei acasă la părinți și abia după ce s-a întors din nou în St. Petersburg, poliția rusă a găsit de cuviință să-l bage la închisoare. Sovieticii însă au fost direcți și l-au întemnițat. Însă datorită unor relații privilegiate, scriitorul a fost pus în libertate, iar ulterior a fost adus în condiția de a i se refuza orice posibilitate de a-și câștiga existența din scris. Așa că a decis să ia calea exilului, ajutat de prietenia cu Gorki și de favorurile inexplicabile al lui Stalin.

Din acest punct de vedere, el a fost unul dintre puținii norocoși ai Revoluției. Vladimir Maiakovski nu s-a bucurat de o asemenea fericire. Deși a pus și el umărul la distrugerea Vechiului Regim, cu fapta dar mai ales cu vorba, “În capul meu, revoluția și poezia s-au contopit”, deși era un poet de o valoare incontestabilă, de la un anumit moment încolo autorităților nu le-a mai servit iconoclasmul poetului. Nu mai era nimic important care să merite a fi distrus. Drept urmare, au decis să-l sinucidă cu două gloanțe, după care l-au împușcat și pe cel care ancheta cazul pentru a face definitiv pierdută responsabilitatea.

Bolșevicii nu au făcut discrimări în interiorul elitei artistice (revoluționare). Indiferent dacă erai inginer, poet sau dramaturg, aveai un loc asigurat pe listele torționarilor. Vsevolod Meyerhold s-a distins ca un inovator absolut în dramaturgie, unde a importat tehnici desprinse din biomecanică, iar succesul său în epocă a fost considerabil. Stalin nu a fost impresionat, iar în timpul marilor epurări Meyerhold a picat sub mâinilor unor călăi care l-au torturat înainte de a-l împușca, deși avea peste 60 de ani.

Un alt caz remarcabil îl reprezintă Alexei Gastev, un poet inginer influențat de evolutionism, care spera să dea un impuls mersului istoriei prin crearea unor versiuni de supraoameni. Metoda lui era rudimentară, dar nu conta în acele vremuri, când oamenii așteptau Eschatonul comunist. Muncitorii trebuiau să imite procesele mașinilor până reușeau să le internalizeze. În felul acesta se putea realiza, credea poetul-inginer, o simbioză om-mașină, indiscutabil superioară unei ființe precum omul natural. Gastev poate părea caraghios și desuet astăzi, doar pentru cine nu l-a văzut pe un clovn-vizionar al vremurile noastre, precum Ray Kurzweil. Oricum

ar fi, Gastev, un veteran al Revoluțiilor bolșevice, nu a scăpat din ghearele lui Stalin și și-a găsit sfârșitul la periferia Moscovei, împușcat de foștii tovarăși de drum.

Dintre cei puțini care au reușit să se salveze sau să-și prelungească zilele, majoritatea își datorează soarta lui Gorki. El a fost nu doar un comunist get-beget, venit din rândul vagabonzilor înzestrați, ci și un intim al liderilor bolșevici. Prietenia sa cu Lenin și cu Stalin a reprezentat o cale de scăpare pentru scriitorii și artiștii deveniți materie dispensabilă pentru regim. Dar toate atuurile sale, chiar și faima sa internațională ori trecutul impecabil, nu i-au folosit la nimic în final. Fiul său a fost ucis de NKVD, iar văduva sa a susținut până la moarte că Maxim a fost la rândul său asasinat de călăii lui Stalin.

Revoluția comunistă a fost precedată și însoțită de o revoluție artistică care, într-un fel deloc insignificant, a făcut posibil dezastrul. Avangarda culturală a vremii s-a luptat pentru a șterge formele desuete și a instaura o nouă viziune asupra lumii prin care să condiționeze radical masele în a subscrie la utopia egalitaristă. Nu le-a reușit, iar încercarea s-a terminat cum nu se poate mai prost. Ceea ce nu îi împiedică, însă, pe artiștii contemporani să reia cu dezinvoltură întregul program de dinamitare socială, culturală și morală. Doar că nimeni nu mai țintește astăzi Vechiul Regim sau arta burgheză -ambele au sucombat - ci “reziduurile” incomode precum familia, Biserica, moralitatea tradițională și, în mod necesar, ideea de om. Față cu această decadent artistică un personaj al lui C.S. Lewis se lamenta neputincios: “Bless me, what do they teach them at these schools?”, deși probabil, așa cum observa cineva, întrebarea ar fi trebuit să fie “What don’t they teach?”.